

De Stemming van 16 maart 2019

In de aanloop naar de verkiezingen van aanstaande woensdag komen we met drie verschillende rapporten. Allereerst nu met de peiling voor de Tweede Kamer, die hieronder wordt gerapporteerd. Daarna op de ochtend van de 17e het rapport over de doorrekening van het Klimaatakkoord en de reactie van de regering erop. Ten slotte dinsdagavond de prognose voor de uitslag van de Eerste Kamerverkiezingen in DWDD en een peiling over relevante punten van de laatste twee dagen van de verkiezingen.

De reactie van de regering op de doorberekening van het Klimaatakkoord lijkt twee effecten te hebben op de electorale verhoudingen in Nederland. Hoewel het effect in eerste instantie nog maar beperkt lijkt, kunnen die twee effecten toch tot grotere verschuivingen in de komende dagen leiden en ook een impact hebben op de opkomst.

Het ene effect is dat een duidelijk groter deel van de kiezers van D66 uit 2017 nu weer zeggen D66 te kiezen. Dat leidt tot een stijging van 2 zetels van D66 en een daling van 1 zetel van GroenLinks.

Het andere effect is dat er een (verdere) toename is van het aandeel VVD-kiezers, die nu zegt FVD te stemmen. Dat houdt in dat het gat tussen VVD en FVD van 4 naar 2 zetels is gedaald. Met name lijkt dat te gebeuren bij kiezers die vinden dat de VVD nu het beleid van GroenLinks uitvoert, terwijl men zelf klimaat sceptisch is, dus niet vindt dat er maatregelen hoeven genomen te worden om CO2 te reduceren.

Bij de andere partijen zien we dat ten opzichte van vorige week er meer CDA-kiezers en SP-kiezers zijn die zeggen die partij toch weer te zullen stemmen. Dat gaat ten koste van PvdA en de regionale partijen, die mede door partijen als PVV, FVD, 50PLUS en DENK, die nu in alle provincies deelnemen, minder ruimte hebben om goed te scoren dan bij gemeenteraadsverkiezingen, waar die partijen dan veel minder aan mee doen.

Bij de uitslag van deze week zetten we als vergelijking de uitslag van onze peiling de zondag voorafgaande aan de Provinciale Staten van 2015. Het geeft een goede indruk van het verschil in uitgangspositie van de partijen tussen 2015 en nu. Let op: niet alleen kunnen de komende dagen nog verschuivingen optreden in de landelijke voorkeuren, ook zal de opkomst op 20 maart die 30 a 35% lager zal zijn dan bij Tweede Kamerverkiezingen, een -forse- invloed kunnen hebben. Omdat die niet bij elke partij het effect in dezelfde mate zal optreden.

Ons onderzoek levert interessante informatie over de achtergronden van de zwakke electorale positie van VVD, CDA en D66.

Peiling Zetelverdeling

zetels	TK2017	10-3-2019	16-3-2019	Versch. t.o.v. vorige week	Versch. t.o.v. TK2017
VVD	33	23	22	-1	-11
FVD	2	19	20	1	18
GroenLinks	14	18	17	-1	3
PVV	20	15	15		-5
PvdA	9	13	12	-1	3
SP	14	11	12	1	-2
D66	19	9	11	2	-8
CDA	19	9	10	1	-9
Partij voor de Dieren	5	8	7	-1	2
DENK	3	7	7		4
ChristenUnie	5	7	7		2
50PLUS	4	5	5		1
SGP	3	3	3		0
Overige partijen*		3	2	-1	2
Totaal	150	150	150		
Coalitie	76	48	50	2	-26

* regionale en lokale partijen die zich bundelen (Code Oranje en OSF)

Als referentie

Laatste peiling voor PS2015	Verschil t.o.v. Nu
23	-1
	20
9	8
24	-9
14	-2
20	-8
21	-10
22	-12
4	3
	7
6	1
3	2
4	-1
	2
150	
72	-22

In de afgelopen jaren hebben we laten zien dat de electorale keuze van kiezers een duidelijke samenhang vertonen met de volgende twee vragen: "Maakt u zich zorgen over uw financiële toekomst?"

Hieronder is goed te zien hoe verschillend de kiezers stemmen, die zich wel zorgen maken over hun financiële toekomst en mensen die dat niet doen.

PVV, FVD, SP, 50PLUS en Partij voor de Dieren worden duidelijk meer gekozen door degenen die zich zorgen maken over hun financiële toekomst dan degenen die zich geen zorgen maken. Die laatsten kiezen relatief meer VVD, GroenLinks, D66, CDA en PvdA.

Huidig stemgedrag naar zorgen over de financiële toekomst.

Verticaal geperceenteerd	16-3 2019	Maakt zich zorgen over finance. toekomst	Maakt zich geen zorgen over finance. toekomst
PVV	10%	15%	3%
FvD	13%	14%	11%
SP	8%	11%	5%
50Plus	3%	4%	2%
PvdDieren	5%	6%	4%
Subtotaal	39%	50%	25%

Verticaal geperceenteerd	16-3 2019	Maakt zich zorgen over finance. toekomst	Maakt zich geen zorgen over finance. toekomst
VVD	14%	6%	23%
GroenLinks	11%	10%	12%
CDA	7%	6%	9%
D66	7%	4%	10%
PvdA	8%	6%	10%
Subtotaal	47%	32%	64%

- zie volgende pagina

De vraag "maakt u zich zorgen over uw financiële toekomst?" geeft vrijwel dezelfde uitkomst als één van de vijf vragen die gebruikt wordt om de index van het consumentenvertrouwen te bepalen. (Bent u positief of negatief over de financiële situatie van uw huishouden in de komende 12 maanden).

Deze vraag liet in 2016 nog gemiddeld net zoveel mensen zien die positief waren als negatief. Maar vanaf januari 2017 tot en met augustus 2018 was die score ineens duidelijk hoger, rond de +10. (55% positief en 45% negatief).

Vanaf augustus 2018 zien we een duidelijke daling met een versnelling sinds januari 2019. De score is nu -3% (dus 48,5% positief en 51,5% negatief) Dus de daling is 13 indexpunten, wat als fors gezien kan worden. Besef dat tijdens 2008, bij de start van de financiële crisis toen, de daling ongeveer gelijk is aan deze daling!

Door de samenhang tussen dit gevoel over dit oordeel over je financiële toekomst en de politieke voorkeur zou je dus mogen veronderstellen dat de eerste 5 partijen tezamen in aanhang stijgen en de onderste 5 partijen in aanhang dalen.

Wanneer we ons dan met name verdiepen in de ontwikkeling bij de regeringspartijen VVD, CDA en D66 dan zien we daar harde bewijzen voor de samenhang tussen de verwachting over de financiële situatie en de stemkeuze.

Hieronder de relatie tussen het stemgedrag in 2017 en het saldo van het oordeel over de financiële situatie tijdens die verkiezingen en nu. Dan zien we dat gemiddeld die score 14 verslechterd is. Bij vrijwel alle partijen zie je een daling. De grootste is bij PVV, CDA en D66.

Stemgedrag bij TK2017 naar saldo positief-negatief eigen financiële toekomst

saldo	Allen	TK2017									
		VVD	CDA	D66	GrLnks	PvdA	PvdD	SP	FVD	PVV	50Plus
Op 15-3-2017	11%	56%	23%	49%	20%	34%	-17%	-45%	-5%	-32%	-45%
Nu	-3%	43%	-6%	18%	10%	19%	-2%	-43%	-23%	-61%	-56%
Vershil	-14%	-13%	-29%	-31%	-10%	-15%	15%	2%	-18%	-29%	-11%

En dat mondt dan uit in deze cruciale tabel. Hier is goed te zien het grote verschil tussen kiezers die VVD, CDA en D66 trouw zijn gebleven en die overgestapt zijn naar een andere partij. Dat betekent dus dat onder kiezers die pessimistisch zijn over hun financiële toekomst in grote mate overstappen van een regeringspartij naar een andere partij. Kiezers die de VVD trouw zijn gebleven laten een saldo van +67% zien (dus veel meer mensen die optimistisch zijn over hun financiële situatie dan die pessimistisch zijn). Maar de VVD-kiezers die nu niet meer de VVD stemmen laten een saldo van +19% zien. En ook bij de andere twee partijen zien we grote verschillen.

En dat betekent dat de trend van de afgelopen 7 maanden, waarbij men over de hele linie duidelijk minder optimistisch geworden is over de eigen financiële vooruitzichten/ het lagere consumentenvertrouwen (sterk) nadelig werkt op de electorale positie van VVD, CDA en D66.

Zoals de kreet was tijdens Bill Clinton "It's the economy stupid". Daarbij gaat het niet over koopkrachtplaatjes of cijfers die door CBS of CPB worden vastgesteld, maar de subjectieve beleving van burgers Niet voor niets zien we sinds september 2018 een duidelijke en snelle daling van het consumentvertrouwen.

Stemgedrag bij TK2017 naar saldo positief-negatief eigen financiële toekomst

verticaal gepercenteerd	Allen	TK2017		
		VVD	CDA	D66
Allen	22%	43%	-6%	18%
Stemt nu nog steeds die partij	41%	67%	35%	31%
Stemt nu een andere partij	1%	19%	-33%	1%
Vershil	-40%	-48%	-68%	-30%